

2. En översikt av det svenska elitidrottssystemet

Av Johan R Norberg

Inledning

I beskrivningar av den svenska idrottsmodellens särdrag och kännetecken brukar tonvikten vanligtvis läggas på bredd-, motions- och ungdomsaspekter snarare än på elitidrottsliga prestationer. Det är på många sätt förståeligt. Den frivilligt organiserade idrottsrörelsen utgör närmast urtypen för en svensk folkrörelse baserad på stort deltagande, frivilligt engagemang och medlemsdemokratiska principer. Därtill är idrott sedan länge en av de största och mest populära fritidsaktiviteterna hos barn och ungdomar. Utifrån sådana perspektiv – med fokus på idealitet, deltagare och aktivitetsnivåer – kommer elitidrotten alltid att utgöra en mycket ringa del av den samlade idrottsrörelsens totala verksamhet.

Men elitidrottens tillbakaträngda position i beskrivningar av den svenska idrottsmodellen kan inte enbart förklaras med hänvisning till att andelen elitaktiva är låg. Det finns tvärtom fog för påståendet att elitidrott alltid varit ett avvikande och kontroversiellt ämne i svensk idrottspolitik. Detta kan beläggas både ideologiskt och med hänvisning till idrottspolitikens faktiska utformning.

I ideologiskt avseende är poängen att den svenska elitidrotten alltid levt i skuggan bakom den mer samhällsnyttigt orienterade och hälsosamma breddidrotten. Detta motsatsförhållande var särskilt tydligt under idrottsrörelsens etableringsfas – från 1800-talet och till mellankrigstidens slut. Idrott var visserligen en frivillig aktivitet som tidigt uppmärksammades av den politiska makten. Redan år 1913

kom idrotten i åtnjutande av ett regelbundet statligt stöd. Men det var samtidigt en verksamhet som väckte minst sagt blandade känslor. De positiva hänvisade gärna till fosterländska ideal och att en sunt bedriven idrottsutövning utgjorde en andlig (manlig) ungdomsfostran med fysiska medel. Mot detta fanns betydande samhällsgrupper som starkt ifrågasatte förekomsten av ett statligt idrottsanslag med hänvisning till tävlingsidrottens mer spektakulära och nöjesbetonade aspekter, såsom ett stort intresse för idrottsresultat och mätbara prestationer, vurmen för idrottshjältar samt en ständig jakt på segrar, pokaler och rekord. För dessa grupper utgjorde elitidrotten således ett problematiskt inslag i idrotten som riskerade att ersätta breddidrottens positiva egenskaper med ett osunt och otyglat "sportfäneri" (Norberg 2004).

Under 1900-talets andra hälft etablerades ett lugnare idrottspolitiskt klimat. Samtidigt bestod i stor utsträckning en uppfattning om att idrottens samhälleliga förtjänster låg i den breda folkrörelseidrotten och inte på elitidrottens område. I den socialdemokratiskt präglade välfärdsstat som nu var i antågande fanns det nämligen många, tydliga och positiva kopplingar till en sund och bred folkrörelseidrott med tonvikt på fysisk rekreation, ungdomsfostran och föreningsdemokrati. Men dessa ideal gällde knappast elitidrotten, vars grundläggande kännetecken snarare handlade om elitism och rangordning. Mot den bakgrunden förblev elitidrott en aspekt i svensk idrott som sällan omnämndes i idrottspolitiska debatter i positiva termer eller som en kulturyttring i sin egen rätt. Snarare framställdes elitidrotten som en sorts nödvändigt ont som till nöds kunde accepteras med hänvisning till att elitidrottliga prestationer kunde få nya ungdomar att börja idrotta (Norberg & Sjöblom 2012). Som belysande exempel kan nämnas att 1965 års statliga Idrottsutredning och dess i dag klassiska betänkande *Idrott åt alla* närmast kategoriskt undvek att ens omnämna elitidrotten i sina många och djuplodande beskrivningar av den svenska idrottens struktur och existensvillkor (SOU 1969:29). Därtill var det först år 2009 (!) som regeringen formellt fastslog att statens idrottsstöd även kan användas för att "stödja verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft" (SFS 1999:1177).

Elitidrottens tillbakaträngda position i svensk idrott går även att utläsa ur den statliga idrottspolitikens faktiska utformning. Generellt sett har statens idrottsstöd alltid haft ett starkt fokus på organisationsstöd till idrottsrörelsens medlemsförbund samt riktade bidrag till barn- och ungdomsidrott på lokal nivå (framför allt genom lokalt aktivitetsstöd och, under senare år, storskaliga utvecklingsinsatser i form av Handslaget och Idrottslyftet). Särskilda medel till elitidrott har

emellertid hört till ovanligheterna – åtminstone under 1900-talet.¹ Givetvis har riksdag och regering ibland gått med på mindre höjningar av idrottsanslaget i syfte att bekosta svenskt deltagande i större internationella idrottstävlingar. Därtill har det alltid stått idrottsrörelsens specialidrottsförbund fritt att utnyttja delar av sitt statliga organisationsstöd till landslagsverksamhet och talangutveckling. Men det kan knappast betraktas som systematiska satsningar på svensk elitidrott. Genombrottet för ett riktat statsbidrag till elitidrott och talangutveckling inföll tvärtom påfallande sent – i praktiken år 1998 i form av statligt deltagande i Sveriges Olympiska Kommittés (SOK) talangsatsning Olympisk Offensiv (där statens del uppgick till tio miljoner kronor om året under perioden 1998–2004). Därefter har regeringen ytterligare förstärkt det offentliga elitstödet genom 2009 års beslut att avsätta drygt 212 miljoner kronor i en flerårig och samlad satsning på att stärka svenska idrotters internationella konkurrenskraft.

Det kan även tilläggas att elitidrottens förhållandevis tillbakaträngda position i svensk idrottspolitik även är återspeglad på forskningens område. I svensk idrottsforskning finns det gott om studier om breddidrottsrelaterade aspekter såsom barn- och ungdomsidrottens utformning samt analyser av idrottsrörelsens existensvillkor som en fri och självständig folkrörelse. Explicita studier på elitidrottens utformning och förutsättningar hör däremot till undantagen. Av detta följer att nedanstående redogörelse av det svenska elitidrottssystemet ytterst måste betraktas som ett försök att skapa en översiktlig syntes utifrån ett både disparat och ofullständigt forskningsläge.

Den svenska idrottsmodellen

Övergripande kännetecken för svensk idrott

En redogörelse av den svenska idrottsmodellen tar lämpligtvis sin utgångspunkt i ett antal övergripande iakttagelser på strukturell, samhällelig nivå (makro). Utgångspunkten blir därmed att Sverige är ett litet men välutvecklat land i norra Europa. En första faktor av betydelse för svensk idrott handlar därför om rent geografiska förutsättningar såsom att tillgång till skog, mark och vatten de facto påverkar olika idrotters förutsättningar att utövas och utvecklas. Till detta kommer klimat och väderrelaterade faktorer såsom att kalla vintrar och snö skapar förhållandevis goda möjligheter för svenska invånare att utöva vinteridrotter.

¹ Det viktigaste undantaget, och den kanske största elitsatsningen någonsin i svensk idrottspolitik, var 1908 års statliga idrottslotteri som finansierade 1912 års olympiska spel i Stockholm och anläggandet av Stockholms stadion.

Sverige har således naturgivna förutsättningar och konkurrensfördelar inom vissa idrotter – men inte inom andra.

En andra övergripande påverkansfaktor är att Sverige är ett förhållandevis rikt och industrialiserat land med en relativt sett välmående befolkning, hög levnadsstandard och reell förekomst av fritid. Till detta kan läggas ett välfärdspolitiskt system som i hög grad har bejakat medborgarnas möjlighet till fysisk aktivitet och rekreation genom offentligt stöd till idrottsaktiviteter, inte minst i form av offentligt finansierade eller subventionerade idrottsanläggningar. Det har varit positivt på flera sätt. Med ett omfattande och varierat anläggningsbestånd har förutsättningar skapats för barn och ungdomar att pröva på olika idrotter och därmed upptäcka sina specifika talanger. Därtill har det gett Sverige – i likhet med andra länder med hög levnadsstandard – en elitidrottslig konkurrensfördel i sådana idrotter som förutsätter kostsamma och tekniskt avancerade anläggningar eller idrottsmaterial. Som exempel är simning en idrott där utveckling till internationell toppnivå kräver omfattande träning i avancerade inomhusanläggningar snarare än tillgång på sjöar och hav (Juhlin 2002).

Utmärkande för Sverige är även att intresset för idrott är stort – både som aktivitet och som underhållningsform. Många i befolkningen är själva aktiva idrottsutövare. Enligt en studie från Statistiska centralbyrån (SCB) från år 2003 är drygt 31 procent av den svenska befolkningen (16–84 år) medlemmar i en idrottsförening (Föreningslivet i Sverige). Till detta kommer alla som i stället väljer att besöka kommersiella gym eller ägna sig åt oorganiserade motionsaktiviteter i skog och mark. Föga förvånande är idrottsdeltagandet särskilt högt bland barn och unga. Här visar moderna studier att nästan alla unga (86 procent) tillhört åtminstone en idrottsförening före 20 års ålder – och att närmare hälften dessutom varit aktiva i minst fyra idrotter (Trondman 2005). Ytterligare ett mått på idrottens starka ställning hos ungdomar är att många brukar framhålla idrott som en viktig aktivitet hos unga som upptar stor del av deras fritid både i form av att de idrottar själva och genom idrottskonsumtion via tv eller som publik vid olika idrottsevenemang (Nilsson 1998).

Det finns även fog för påståendet att Sverige är ett framgångsrikt land i fråga om idrottsprestationer på högsta internationella nivå. Visserligen finns det många nationer som åberopar olika segrar, såsom idrottsresultat, som belägg för att det egna landet är särskilt lyckosamt. Men det förtar inte det faktum att Sverige har utmärkt sig på den idrottsliga arenan – särskilt om vi anlägger ett längre historiskt perspektiv. Som exempel blev Sverige bästa nation i Stockholms-OS 1912. Det

följdes av en andraplacing i Antwerpen 1920. Därefter fortsatte Sverige att placera sig bland de fem bästa länderna i varje olympiskt spel ända fram till år 1952 (Sylvén & Karlsson 2008). Andra och mer sentida idrottsbedrifter är till exempel silvermedaljen i fotbolls-VM 1958, boxaren Ingemar ”Ingo” Johanssons världsmästartitel i tungvikt år 1959, Björn Borgs fem Wimbledonsegrar i tennis åren 1976–1980, golffnomenet Annika Sörenstams och pingisspelaren J-O Waldners framgångar samt prestationer från ett stort antal alpina skidåkare med Ingemar Stenmark, Pernilla Wiberg och Anja Pärson i spetsen. Listan på svenska idrottsliga framgångar kan göras längre – men redan ovan nämnda prestationer ger stöd för påståendet att många svenska invånare uppfattar sig tillhöra en nation som kan, och ska, konkurrera om medaljer på högsta internationella nivå.

Mot den bakgrunden kan beskrivningen av den svenska idrottsmodellen koncentreras till föreningsidrottens utformning och elitidrottens roll däri.

Idrottsrörelsens uppbyggnad och finansiering

Idrottsrörelsens organisationsstruktur

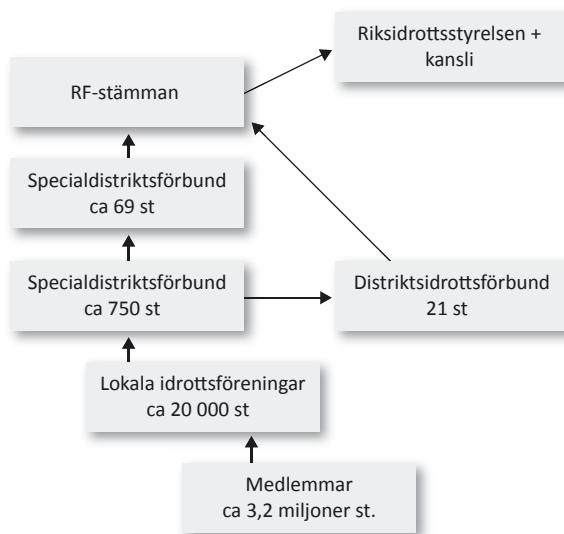
Den svenska idrottsrörelsen är organiserad utifrån två parallella och delvis motsatta principer. Den första principen handlar om *sammanhållning*. Ett viktigt kännetecken för svensk idrott är att (nästan) all frivilligt organiserad idrott är samlad i ett gemensamt organisationskomplex, Riksidrottsförbundet (RF). Utgångspunkten är att svensk föreningsidrott visserligen inrymmer en brokig mångfald av idrottsaktiviteter och ambitionsnivåer, men att det finns gemensamma värderingar och en mångfald som är berikande för helheten. Som exempel framhåller RF följande i sina stadgar:

Vi är en samlad idrottsrörelse som verkar för samma vision och värdegrund, den genomsyrar alla förbund och föreningar, såväl bredd som elit. Vi värnar om den svenska idrottsrörelsens tradition där elit- och breddverksamhet sker i nära samverkan, som ger inspiration, utveckling och livskraft.

Den andra principen handlar om *självstyrelse*. Visserligen finns det tydliga regelverk och bestämmelser i RF som fastslår gemensamma principer i allt från medlemskap till tävlingsbestämmelser och bestraffningsfrågor. Detta förtar emellertid inte att medlemsorganisationerna i praktiken har stor frihet själva utforma sina mål och aktiviteter. Det är således upp till varje lokal idrottsförening att självständigt be-

sluta över sin verksamhets omfattning och ambitionsnivå. På motsvarande sätt tillämpas principen att varje specialidrottsförbund ansvarar för sin egen idrott.

Resultatet av dessa två principer är en organisering efter två huvudled. Principen om sammanhållning är markerad genom en hierarkisk och traditionell maktstruktur av klassiskt folkrörelsesnitt där lokala idrottsföreningar är underställda sina respektive nationella grenförbund, vilka i sin tur är underställda den gemensamma paraplyorganisationen RF. Principen om självstyre är samtidigt markerad genom att RF:s kansli under senare år förstärkt sin profil som serviceorgan till förhållandevis självständiga medlemsförbund, och därmed begränsat styrningen i frågor om exempelvis bidragsfördelning och utvecklingsstrategier. I figur 2 ges en schematisk skiss av RF:s organisationsstruktur.

Figur 2. Riksidrottsförbundets organisationsstruktur

Det organisatoriska fundamentet för svensk idrottsrörelse består av cirka 3,2 miljoner medlemmar i drygt 20 000 lokala idrottsföreningar och 7 000 korporationsklubbar. De lokala föreningarna är på regional nivå anslutna till ca 750 specialdistriktsförbund och 21 distriktsförbund. På nationell nivå återfinns sammanlagt 69 specialidrottsförbund, det vill säga rikstäckande, självständiga organisationer med ansvar för specifika idrotter. RF:s högsta beslutande organ är den gemensamma förbundsstämman (RF-stämman) som anordnas vart annat år. Mellan stämmorna leds verksamheten av Riksidrottsstyrelsen med tillhörande kansli.

På central nivå har RF till övergripande uppgift är att ”handha för idrottsrörelsen gemensamma angelägenheter, såväl nationellt som internationellt”. I detta arbete ingår allt från strategiska beslut i frågor av betydelse för hela idrottsrörelsen till att företräda den organiserade idrottens intressen i kontakter med myndigheter och politiker samt ge stöd och service åt de egna medlemsförbunden.

Vid sidan av RF finns två ytterligare nationella stödorganisationer. Den första är studieförbundet SISU Idrottsutbildarna, som består av RF:s specialidrottsförbund samt ytterligare sex organisationer vilka vunnit inträde i särskild ordning, däribland Frivilliga Skytterörelsen. SISU:s främsta uppgift är att stödja folkbildningsverksamhet på distriktsnivå i form av statsbidragsberättigade studiecirklar och kulturprogram. Därtill bedrivs uppdrags- och utbildningsverksamhet. I verksamheten ingår även Bosön Idrottsfolkhögskola och ett bokförlag.

Den andra stödorganisationen är SOK. Det är den högsta instansen för olympiska frågor inom den svenska idrottsrörelsen och består av de 35 specialidrottsförbund vars idrotter ingår i det olympiska programmet. Kommitténs uppdrag är att utveckla och värna om den olympiska rörelsen i Sverige i enlighet med bestämmelserna i IOK:s stadgar, The Olympic Charter. Det innebär att SOK organiserar och genomför svenskt deltagande i olympiska spel och i europeiska olympiska ungdomsfestivaler. I SOK:s arbete ingår förberedelser i form av uttagning och talangutveckling av svenska deltagare.

För idrottsutövare med funktionsnedsättning utgör Paralympics en motsvarighet till de olympiska spelen. För svenskt deltagande ansvarar Svenska Handikappidrottsförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté (SHIF/SPK). På motsvarande sätt ansvarar Svenska Dövidrottsförbundet för svenskt deltagande i Deaflympics.

Idrottens resursströmmar från stat, marknad och det civila samhället

Ett ytterligare mått på den svenska idrottsrörelsens samhällsposition är dess relativa beroende av staten, marknaden och det civila samhället. Föga förvånande intar det sistnämnda en särställning. Beräkningar av det ideella arbetets omfattning inom idrotten visar att idrottsrörelsens drygt 600 000 ledare utför aktiviteter till ett ekonomiskt värde på mellan 20–30 miljarder kronor (SOU 2008:59). Till detta ska läggas medlemmarnas direkta ekonomiska stöd i form av medlems- och träningsavgifter med mera. Här visar exempelvis en föreningsstudie av RF år 2003 att sådana bidrag utgör nästan en tredjedel av en genomsnittlig idrottsförenings intäkter. Uppräknat till aggregerad nivå handlar det således om strax över 3,7 miljarder kronor per år (Idrottens föreningar).

Näst störst bidrag kommer från den offentliga sektorn. Det statliga stödet uppgick år 2011 till cirka 1,7 miljarder kronor. Därefter tillkommer kommunernas idrottsstöd i form av både direkta bidrag och olika former av anläggningssubventioner och immateriellt stöd. Här saknas exakta uppgifter, men enligt bedömningar av Svenska Kommunförbundet (nuvarande Sveriges Kommuner och Landsting, SKL) uppgick det kommunala idrottsstödet år 2003 till cirka 4,5 miljarder kronor (Svenska Kommunförbundet 2004).

Slutligen återstår marknadens bidrag. Även här saknas dess värre detaljerade uppgifter. Mycket tyder däremot på att marknadens stöd alltjämt utgör en förhållandevis blygsam inkomstkälla för många av idrottsrörelsens sammanslutningar. Enligt RF:s egna uppgifter kommer exempelvis endast sju procent av en genomsnittlig lokal idrottsförenings totala intäkter från reklam och sponsring (Idrottens föreningar). Även på förbunds nivå är marknadsintäkterna ofta små – åtminstone jämfört med statens bidrag. Men detta är bedömningar på aggregerad nivå. För enskilda sammanslutningar kan situationen naturligtvis te sig annorlunda. En elitklubb i fotboll med inkomster från sponsringskontrakt, spelarförsäljning och publikintäkter kan inte jämföras med en judoklubb, vars enda inkomster består av medlemsavgifter, lokalt aktivitetsstöd och försäljning av skraplotter. Detsamma gäller de många specialidrottsförbunden, där vissa förbund har stora marknadsintäkter, medan andra nästan uteslutande finansierar sin verksamhet genom statsbidrag och ideellt engagemang.

Elitidrottens utformning inom ramen för den svenska idrottsmodellen

Redogörelsen ovan har visat att svensk idrott har sin förankring i en svensk folk- rörelsetradition samt breddidrotts- och folkhälsopolitiska ideal: ideologiskt, organisatoriskt och resursmässigt. Det är viktiga utgångspunkter för en beskrivning av svensk elitidrotts utformning och kännetecken. Det finns nämligen goda skäl till påståendet att även svensk elitidrott har en omisskännelig breddprofil.

Ideologiska utgångspunkter

En socialt ansvarsfull elitidrott

När exempelvis RF beskriver den svenska elitidrottens förtjänster och kännetecken i policydokument, informationsmaterial med mera, görs det med många och

tydliga hänvisningar till en bredare folkrörelse- och folkhälsoideologi. Det överordnade temat är givetvis att elitidrotten, i likhet med andra former av frivilligt organiserad idrottsutövning, tillför samhället stora mervärden. I broschyren *Idrotts-Sverige* framhålls exempelvis att svenska ”idrottsstjärnor inspirerar kommande generationer att idrotta och stimulerar dessutom vuxna att motionera”. Likaså skapar de ”underhållning och spänning i vår vardag”. I idédokumentet *Idrotten vill* tillägger man att idrottsliga framgångar på den internationella idrottsarenan ger en positiv bild av Sverige för utomstående betraktare och samtidigt stärker den nationella gemenskapen.

Idrottsliga framgångar är bra för Sverige. Därför ska svenska idrottsutövare ges möjligheter att, inom ramen för svensk idrotts etiska värderingar, maximalt få utveckla sin prestationsförmåga med sikte på att uppnå internationell elitnivå (Idrotten vill).

Inte sällan kompletteras dessutom redogörelsen av elitidrottens utformning och samhällsnytta med resonemang som snarast verkar ha till syfte att bemöta den massmediala bilden av svensk elitidrott som en omfattande och ekonomiskt lukrativ verksamhet. Som exempel påpekas i *Idrotten vill* att många svenska elitidrottare håller hög internationell standard ”trots att såväl utövare som ledare deltar på helt ideell basis”.

Den kanske tydligaste kopplingen till en svensk breddidrotts- och folkrörelsetradition görs emellertid i rekommendationerna för hur en sund talang- och elitidrottsutveckling bör vara utformad. Här är budskapet att det innebär ett stort ansvar att uppmuntra unga att satsa på en elitidrottskarriär och att alla talangutvecklingsstrategier därför måste ta sin utgångspunkt i idrottens etiska värderingar och i en helhetssyn på den enskilde idrottarens specifika förutsättningar och behov. För yngre åldersgrupper bör träningsmängden begränsas och möjliggöra för barnen att prova på olika idrotter. Steget från lek till allvar måste dessutom ske successivt och med hänsyn till de ungas egna ambitioner och utvecklingstakt. Viktigt är även att talangutvecklingen inkluderar utbildning om olika faktorer som påverkar idrottandet, såsom tekniker för att förebygga skador, behovet av sunda matvanor samt risker med dopning och droger. Därtill får en elitsatsning inte ske på bekostnad av ungdomarnas skolsituation eller deras behov av fritid och återhämtning.

Helhetssynen på människan är grunden i denna svenska modell för elitidrottsatsning. De mest talangfulla idrottsungdomarna ska inspireras och ges förutsättningar att göra den totalsatsning som erfordras

för att nå internationell elitnivå. Individens sätts i centrum genom den stöd som ges, samtidigt som var och en tar ansvar för sin egen utveckling (Idrotten vill).

Elitidrott på förenings- och förbunds nivå

I den svenska idrottsmodellen har varje specialidrottsförbund det yttersta ansvaret för sin respektive idrott. I det ansvaret ingår administrativa och representativa funktioner, såsom att hantera regelverk, samordna nationella seriesystem, besluta om föreningsmedlemskap, kontakter med internationella förbund och så vidare. Dessutom svarar förbunden för landslagsverksamhet inklusive förberedelser. Specialidrottsförbunden är således den självklara utgångspunkten för all svensk elitidrottsverksamhet – både genom att kontrollera de institutionella ramarna för sina respektive idrotter och genom att organisera och utveckla de bästa idrottsutövarna för tävlingsverksamhet på internationell nivå.

Lika självklara är de lokala idrottsföreningarna. Det är där som unga talanger upptäcks och vidareutvecklas. Det är genom föreningarna som idrottsutövare får chans att delta i nationella seriesystem och mästerskap. Därtill är det i huvudsak inom ramen för lokala klubbar som elitaktiva och lag bedriver sin träning. Mycket av den reella kompetensen i Sverige att organisera och utveckla idrottsstanger är följaktligen placerat längst ut i idrottsrörelsens organisationsstruktur – hos de lokala föreningarna och deras ledare (Norberg & Sjöblom 2012).

Att försöka fånga den elitverksamhet som klubbar och förbund bedriver är ingen enkel uppgift. En första försvårande omständighet är att det saknas samsyn i svensk idrott om vad som egentligen ska förstås med begreppet elitidrott (jfr Lindfeldt 2007). Till detta kan läggas avsaknad av kunskap och forskningsinsatser. I Sverige saknas exempelvis jämförande studier av idrottsföreningars aktiviteter utifrån ett bredd- och elitidrottsperspektiv. Inte heller i RF finns systematiskt insamlade uppgifter om i vilken utsträckning som lokala idrottsföreningar ägnar sig åt elitrespektive breddidrott. En viss indikation ges möjligtvis i den föreningsstudie som RF lät genomföra år 2003. I studien uppgav ungefär 15 procent av samtliga medverkande föreningar (78 av 521) att de enbart ägnade sig åt tävlingsidrott för ungdom och/eller vuxna (Riksidrottsförbundet 2005). Resultatet talar för att förhållandevis få lokala föreningar endast ägnar sig åt elitidrott. På förbunds nivå kan tilläggas att specialidrottsförbunden år 2007 uppgav att de använde drygt hälften, 57 procent, av sitt statsbidrag till tävlingsverksamhet, medan resterande medel

fördelades ungefär lika mellan motionsverksamhet och administration (SOU 2008:59, s. 284).

Uppgifter om svenska landslagstrupper

När begreppet elit avgränsas till att omfatta aktiva idrottare på *landslagsnivå*, förbättras kunskapsläget väsentligt. Sedan år 2009 har nämligen RF ökat sina ambitioner att samla in kunskap och data om specialidrottsförbundets landslagsaktiviteter. Bakgrunden går att söka i framför allt den nya elitsatsningen (se mer nedan) och RF:s behov av underlag i syfte att fördela det särskilda elitstödet till förbund och landslag. En positiv bieffekt är emellertid att vi i dag vet betydligt mer om landslagsverksamheten i svensk idrott än någonsin tidigare.

RF:s uppgifter visar att de allra flesta förbund bedriver tävlingsidrott på internationell nivå. Av sammanlagt 70 specialidrottsförbund utdelas landslagsstöd till 66 förbund. Undantagen är Korpen Svenska Motionsförbundet, Svenska Skolidrottsförbundet, Sveriges Akademiska Idrottsförbund (SAIF) och Svenska Varpaförbundet. De två förstnämnda bedriver inte internationell tävlingsverksamhet. För akademisk idrott finns visserligen stora internationella evenemang, såsom Universiaden, men vid dessa tillfällen samarbetar SAIF med landslagstrupper i andra idrottsförbund. Varpa, slutligen, är en idrott med mycket begränsad internationell spridning.

Statistiken visar även att antalet landslagstrupper är betydligt högre än antalet specialidrottsförbund – även när juniortrupper, veteraner och så vidare förblir oräknade. Enligt RF:s uppgifter fanns det 232 landslagstrupper fördelade över 66 specialidrottsförbund år 2009. För år 2010 hade antalet trupper ökat till 244. Det stora antalet kan förklaras på flera sätt. Drygt hälften av förbunden (35 av 66) har endast en eller två landslagstrupper (mixed eller fördelad efter kön). Till detta kommer de förbund som även har särskilda trupper för idrottare med funktionsnedsättningar (Svenska Curlingförbundet har exempelvis en särskild trupp för rullstolscurling). Men det finns även ett begränsat antal förbund som i stället har ett stort antal separata landslag. Allra flest år 2009 hade två kategoriförbund: Svenska Handikappidrottsförbundet (17 trupper i grenar som exempelvis boccia, goalball, judo, kälkhockey och simning) samt Svenska Dövidrottsförbundet (15 trupper från alpint till karate och sportskytte). Andra extremfall är Svenska Skidförbundet med 12 separata landslagstrupper och Svenska Motorcykelförbundet med 10 landslag. I tabell 1 nedan redovisas antalet landslag år 2009, fördelat på förbund.

Tabell 1. Antal landslagstrupper per förbund år 2009

Antal landslag	SF
> 10	6
6–9	3
3–5	22
2	16
1	19

Källa: Specialidrottsförbunden

Det kan tilläggas att det totala antalet landslagstrupper inte är konstant över tid. Under år 2010 redovisade exempelvis Svenska Motorcykelförbundet en ökning med tre nya trupper (mx-sidovagn, quad, Trial-dam). Samtidigt redovisade Svenska Dövädrottsförbundet en minskning med två trupper (minigolf och innebandy).

Med RF:s uppgifter går det även att fastställa antalet aktiva idrottare som deltar i landslagsverksamhet. Det har inte varit möjligt tidigare. Uppgifterna i tabell 2 visar att de landslagsaktiva för närvarande uppgår till drygt 3 000 personer. Deltagarna i VM eller motsvarande är något färre, cirka 2 300 individer. Vidare utgjorde 37 procent av de svenska deltagarna i VM eller motsvarande år 2010, medan männen utgjorde 63 procent. Av det följer att den könsmässiga fördelningen på landslagsnivå är något sämre än fördelningen bland idrottsrörelsens aktiva medlemmar i sin helhet (där kvinnor år 2010 uppgick till 45 procent och männen till 55 procent).

Tabell 2. Elitaktiva på landslagsnivå år 2009–2010

År	Antal landslagsaktiva	Deltagare i VM eller motsvarande	Kvinnor/män som deltagit i VM eller motsvarande
2009	3 094	2 259	862/1 397
2010	3 024	2 278	848/1 430

Källa: Specialidrottsförbunden

Kostnader för landslagsverksamhet

År 2010 redovisade RF:s specialidrottsförbund med landslagsverksamhet en total omsättning på 1 454 625 703 kronor. Samma år redovisades landslagskostnader på 371 053 871 kronor. Det motsvarande 25 procent av förbundens totala omsättning. Som ytterligare jämförelsemått kan man tillägga att det totala SF-stödet år

2010 uppgick till 447 061 000. Därmed sagt att förbunden hade sammanlagda landslagskostnader som motsvarade 83 procent av deras totala statliga stöd.

Men kostnaderna är inte jämnt fördelade mellan förbunden. I tabell 3 redovisas de fem förbund med högst respektive lägst landslagskostnader år 2010. Störst kostnader hade Svenska Fotbollförbundet med 119 miljoner kronor. Minst kostnader hade Svenska Racerbåtsförbundet med 207 000 kronor.

Tabell 3. Förbund med högst respektive lägst kostnader för landslagsverksamhet år 2010

Förbund med högst landslagskostnader		Förbund med lägst landslagskostnader	
Fotbollförbundet	119 000 000	Racerbåtsförbundet	207 000
Skidförbundet	56 513 000	Sportdykarförbundet	213 000
Ishockeyförbundet	34 708 000	Dartförbundet	264 000
Ridsportförbundet	19 151 000	Isseglarförbundet	305 000
Friidrottsförbundet	16 600 000	Frisbeesportförbundet	333 929

Källa: Specialidrottsförbunden

Ytterligare ett sätt att åskådliggöra de stora skillnaderna i specialidrottsförbundens landslagskostnader är att gruppera förbunden i olika utgiftskategorier. Resultatet visas i tabell 4. Av tabellen framgår att de fem förbund med störst landslagskostnader svarar för hela 56,9 procent av samtliga 65 förbunds utgifter. Dessa förbund har en sammantagen landslagskostnad på 211 miljoner kronor. Den stora majoriteten specialidrottsförbund har emellertid betydligt lägre utgifter. Hela 49 förbund har utgifter som understiger fem miljoner kronor.

Tabell 4. Förbundens kostnader för landslagsverksamhet år 2010, grupperade

Kostnader	Antal SF	Totala kostnader i varje kategori, kr	Varje kategoris andel av totala kostnader (%)
< 15 miljoner	5	211 264 000	56,9
10–15 miljoner	3	38 673 001	10,4
5–10 miljoner	8	59 264 091	16,0
1–5 miljoner	32	53 079 588	14,3
> 1 miljon kr	17	8 773 191	2,4
Summa	65	371 053 871	100,0

Källa: Specialidrottsförbunden

Ett förbunds landslagskostnader är givetvis avhängigt dess totala ekonomi. Att exempelvis Svenska Fotbollförbundet har störst utgifter (119 miljoner kronor) sammanhänger följaktligen med att fotboll är en populär idrott med stora inkomster via publikintäkter, reklamavtal och så vidare. Men samtidigt utgör landslagskostnaderna en relativt begränsad del av förbundets samlade totala omsättning på drygt 317 miljoner kronor (cirka 38 procent). En följdfråga blir därmed hur de andra förbunden prioriterar sina landslag i relation till övriga verksamheter. I tabell 5 redovisas de förbund som har högst respektive lägst andel landslagskostnader i relation till sin totala omsättning.

Tabell 5. Förbund med hög respektive låg andel landslagskostnader i relation till total omsättning år 2010 [SEK]

Förbund med hög andel landslagskostnader				Förbund med låg andel landslagskostnader			
SF	Omsättning	Landslagskostnader	%	SF	Omsättning	Landslagskostnader	%
Flygsport	4 586 127	4 500 000	98	Sportdykning	5 241 724	213 000	4
Draghund	1 973 613	1 232 800	62	Bilsport	30 214 610	2 000 000	7
Landhockey	1 338 764	836 000	62	Racerbåt	2 121 819	207 000	10
Fäktning	5 299 159	3 127 000	59	Dövidrott	5 697 427	690 000	12
Skidor	100 431 000	56 513 000	56	Orientering	54 187 000	7 239 700	13
Vattenskidor/ wakeboard	1 875 213	1 005 044	54	Golf	89 000 796	12 436 451	14
Judo	6 208 832	3 143 868	51	Gymnastik	31 218 671	4 504 000	14
Boxning	6 338 375	3 033 185	48	Gång/ vandring	3 672 692	500 000	14
Mångkamp	3 002 238	1 440 000	48	Motorcykel/ snöskoter	25 115 009	3 500 000	14
Konståkning	10 197 790	4 820 000	47	Boule	5 371 000	798 000	15

Källa: Specialidrottsförbunden

Sammanlagt sju förbund redovisade att landslagskostnaderna översteg hälften av förbundets samlade utgifter. Mest utmärkande var Svenska Flygsportförbundet, som redovisade landslagsrelaterade kostnader motsvarande nästan hela förbundets totala omsättning. Uppgiften ska ses som en markering från förbundets sida av att stor del av de landslagsutgifterna bekostas av de elitaktiva själva. För de allra flesta var dessa kostnader emellertid betydligt lägre. Hela 42 av 65 förbund uppgav exempelvis att landslagsverksamheten understeg en tredjedel av förbundets totala omsättning.

De centrala stödsystemens uppbyggnad och finansiering

RF:s elitidrottsstöd är brett upplagt. I ekonomiskt avseende dominerar det så kallade *basbidrag* som RF tilldelar alla specialidrottsförbund. Bidraget är generellt och kan bland annat användas för att finansiera förbundens landslagsverksamhet och talangutveckling. Bidraget uppgick år 2010 till 264 miljoner kronor och fördelas mellan RF:s 70 medlemsförbund med utgångspunkt i förbundens relativa storlek och aktivitetsnivå. Störst bidrag fick Svenska Fotbollförbundet och Korpen Svenska Motionsidrottsförbundet (drygt 21,4 miljoner vardera). Lägst bidrag tilldelades Svenska Isseglingsförbundet (484 000 kronor) och Svenska Dartförbundet (500 000 kronor).

Vid sidan av basbidraget tilldelas specialidrottsförbunden sedan år 2009 särskilda medel för elitidrott och talangutveckling inom ramen för en *samlad elitsatsning*. Denna satsning är en samordning av resurser och elitstöd från RF, SOK och SHIF/SPK med syfte att stärka svensk elitidrotts internationella konkurrenskraft. En utförligare redogörelse för denna elitsatsning ges på sidan 37.

Ett tredje SF-bidrag med elitinriktning är RF:s särskilda *elitbidrag*. Bidraget utdelas i samarbete med AB Svenska Spel och möjliggör för samtliga specialidrottsförbund med elitverksamhet att bedriva utvecklingsprojekt för att höja nivån på sina idrotter. Projektet pågår under år 2011–2012 och uppgår till totalt 7,1 miljoner kronor. Det konkreta utvecklingsarbetet handlar bland annat om att skapa utvecklingsverktyg inom förbunden (kravanalyser, utvecklingstrappor med mera), skapa ökade möjligheter för tävlingsförberedelser samt implementera ny kunskap i förbundens utbildningar. Samarbetet med Svenska Spel har även möjliggjort för RF att projektanställa personal med kompetens inom fysiologi och idrottspsykologi.

Förutom ekonomiskt stöd erbjuds specialidrottsförbunden att ingå i RF:s särskilda *elitstöd*. Denna resurs är förlagd till idrottsanläggningen Bosön norr om Stockholm och består av bland annat landslags- och tränarutbildningar, nätverksträffar och hjälp till specialidrottsförbunden att utforma så kallade utvecklingsplaner för elitaktiva. Tidigare fanns det även nio *regionala elitidrottscentra*, vilka bland annat erbjöd fysiologisk och psykologisk support, karriärrådgivning och utbildningsverksamhet på regional nivå. Dessa regionala centra är nedlagda sedan år 2011.

För de idrotter som ingår i det olympiska programmet utgör SOK en viktig stödfunktion. Kommitténs elitstöd inrättades år 1998 via en gemensam satsning av staten och näringslivet. Stödet består av både ekonomiska bidrag och kompetensstöd/rådgivning. Stödet är dessutom starkt behovsprövat och med ambitionen att

skapa så optimala förutsättningar som möjligt för ett begränsat antal elitaktiva och talanger, oavsett den specifika idrottsgrenens kommersiella kraft (SOU 2008:59). Vid utgången av år 2010 ingick 135 elitaktiva och sju lag i elit- och talangprogrammet, varav 88 aktiva och sex lag tillhörde sommaridrotter medan 47 aktiva och ett lag utgjordes av olympiska vinteridrotter.

För svenskt deltagande i Paralympics ansvarar SHIF/SPK, medan Svenska Döv- idrottsförbundet ansvarar för svenskt deltagande i Deaflympics.

Ett ytterligare inslag i stödet kring svensk elitidrott handlar om ungdomars möjlighet att kombinera en elitsatsning med studier. I Sverige har det aldrig funnits renodlade idrottsskolor på gymnasienivå, det vill säga utbildningsmiljöer med enbart elitidrottande elever. Den svenska modellen är i stället att skapa möjlighet för elitaktiva ungdomar att utveckla sin specifika idrott inom ramen för traditionella gymnasieprogram.

Sedan år 2011 finns det två – kvalitetssäkrade – möjligheter att förena elitidrott och gymnasiestudier i Sverige. Den första är att bli antagen till ett riksidrottsgymnasium (RIG). Benämningen riksidrottsgymnasium markerar dels att det är ett gymnasium med riksintag, dels att eleverna ligger på en nationellt hög idrottslig nivå. De första riksidrottsgymnasierna inrättades redan i början av 1970-talet. För närvarande (perioden 2008–2011) är verksamheten dimensionerad till cirka 1 300 elever, fördelade på 36 idrotter och 58 orter. RF är ansvarigt för riksidrottsgymnasierna. Verksamheten finansieras via statens stöd till idrotten. År 2011 uppgick bidraget till 41 miljoner kronor.

Vid sidan av RIG-systemet utvecklades med tiden lösningar där lokala idrottsförbund, regionala förbund och berörda kommuner möjliggjorde för även andra elever att studera en specialidrott inom ramen för sin gymnasieutbildning. Sedan hösten år 2011 har dessa lokala varianter ersatts av nationella idrottsutbildningar (NIU). För att få anordna en NIU krävs certifiering av berört specialidrottsförbund och tillstånd av Skolverket.

För eftergymnasiala studier finns möjlighet för elitaktiva att ansöka om RF:s *elitidrottsstipendier*. Stipendiet är skapat i samarbete med AB Svenska Spel och har som syfte att ge elitidrottare möjlighet att kombinera en elitsatsning på landslagsnivå med eftergymnasiala studier på lägst halvfart. Stipendiet är på 40 000 kronor och tilldelas årligen cirka 50 personer.

Under senare tid har RF ökat fokus på ungdomars möjlighet att kombinera elitidrott och studier. I förbundets verksamhetsinriktning för år 2012–2013 har frå-

gan fått status som ett prioriterat område. På RF-stämman i maj 2011 fastslog även stämman intentionen att utveckla så kallade Riksidrottsuniversitet (RIU), det vill säga lärosäten där högskolestuderande ska kunna kombinera studier med goda träningsmöjligheter och elitidrottsupport. Målsättningen är att RF år 2015 ska ha utvecklat och etablerat ett system för att kombinera utbildning och elitidrott genom riksidrottsgymnasier, nationella idrottsutbildningar och riksidrottsuniversitet. På RF:s kansli har *elitidrott och utbildning* dessutom blivit ett eget verksamhetsområde med särskilt ansvariga tjänstemän.

Den samlade elitsatsningen 2009–2012

I juni 2008 föreslog den statliga Idrottsstödsutredningen att ett särskilt elitidrottsmål skulle föras in i regeringens förordning om statligt stöd till idrotten. Samtidigt föreslogs att medel ur statens idrottsanslag skulle avsättas till ”en bred förbundsövergripande satsning med syfte att stärka idrotters internationella konkurrenskraft och med särskilt beaktande av ekonomiskt svaga idrotter”. Utredningen motiverade förslaget med hänvisning till att statens stöd till barn- och ungdomsidrott ökat kraftigt under senare år, medan elitidrotten fått en alltmer tillbakaträngd position i statens idrottspolitik. En särskild satsning på elitidrott skulle därmed bli ytterligare en markering av elitidrottens värde och betydelse inom ramen för statens samlade idrottspolitik (SOU 2008:59).

Den följande hösten utarbetade RF ett förslag till en tänkt elitsatsning. Förslaget vann genklang hos regeringen, som i januari 2009 beslutade att 134,5 miljoner kronor från AB Svenska Spels överskott skulle kunna användas av RF till en ”flerårig samlad förbundsövergripande och behovsprövad elitsatsning inom svensk idrott”. I beslutet betonade regeringen att medlen avsåg en ”ny samlad elitorganisation” där kompetensen inom SOK, SHIF/SPK och RF skulle tillvaratas och vidareutvecklas (Kulturdepartementet 2009).

Under våren 2009 fortsatte diskussionen inom och mellan dessa organisationer om den planerade elitsatsningens former. Det förslag som slutligen accepterades av samtliga parter utformades av en särskild medlargrupp, bestående av företrädare från ett antal specialidrottsförbund. RF godkände förslaget på stämman i maj 2009. Kort därefter fattades motsvarande beslut av SOK:s och SHIF/SPK:s styrelser.

Organisation, inriktning och omfattning

Med godkännande från samtliga stödorganisationer kunde arbetet inledas med att förstärka svensk elitidrott. En första uppgift blev att utforma organisatoriska ramar för satsningen som säkerställde insyn och inflytande för samtliga tre centrala stödorganisationer. Lösningen blev att inrätta partssammansatta organ på både ledande och administrativ nivå. För ledning av verksamheten inrättades en *styrgrupp* bestående av två företrädare vardera från RF och SOK, en representant för SHIF/SPK samt en oberoende ordförande med erfarenhet av internationell elitidrott (Ulf Lönnqvist). I styrgruppens ansvar ingick bland annat att besluta om medelsfördelning till förbund och verksamheter utifrån Riksidrottsstyrelsens övergripande ramar. På administrativ nivå inrättades med tiden även en *operativ grupp*, bestående av företrädesvis tjänstemän inom RF, SOK och SHIF/SPK för handläggning och beredning av bidragsärenden, uppföljning, kontakter med specialidrottsförbund med mera.

En andra prioriterad uppgift blev att samla in och sammanställa kunskap om svensk elitidrotts kapacitet och förutsättningar. För RF medförde den nya elitsatsningen följaktligen ett omfattande arbete med att kartlägga specialidrottsförbundens ekonomi, landslagsverksamhet och internationella idrottsprestationer. Detta system för kunskapsinsamling har i dag permanentats, och utgör ett viktigt led i fördelningen av elitstöd till specialidrottsförbunden. Därtill har den väsentligt förbättrat kunskapen om den svenska elitidrottens existensvillkor.

Under hösten 2009 började elitsatsningen ta konkret form. Framför allt beslutade styrgruppen att satsningen skulle bestå av tre delar:

1. Ett landslagsstöd – med primärt syfte att stärka specialidrottsförbundens egna landslag och talangsatsningar. Stödet skulle fördelas utifrån ett antal kriterier, såsom uppnådda tävlingsresultat och förbundens eget utvecklingsarbete (kravanalyser, utvecklingsrapporter med mera). Varje specialidrottsförbund skulle ha stor frihet att självständigt avgöra hur bidraget skulle användas för att göra mest nytta.
2. Ett riktat stöd – där de allra bästa aktiva och lag skulle ges förutsättningar att konkurrera om medaljer i den absoluta världstoppen. Till skillnad från landslagsstödet skulle medlen hårdare behövsprövas och betalas ut först efter genomförd planeringsdialog mellan berört förbund och elitsatsningens styrgrupp/operativa grupp.

3. Ett centralt stöd – inriktat på service och kompetensstöd till förbund, landslag, aktiva och ledare. Denna del av elitsatsningen kan i huvudsak betraktas som en fortsättning och förstärkning av verksamheten inom RF:s elitidrottsavdelning på Bosön och SOK:s så kallade supportprogram.

Vidare beslutades att alla tre delar skulle finansieras via statliga medel och att fördelningen skulle göras av Riksidrottsstyrelsen och elitsatsningens styrgrupp. Parallellt skulle det även finnas särskilda resurser för de olympiska och paralympiska grenarna, både i form av sponsermedel och öronmärkta statsbidrag. Ansvaret för dessa medel skulle hänföras till SOK:s respektive SHIF/SPK:s styrelser.

Arbetet med att utforma och organisera elitsatsningen orsakade vissa förseningar (se mer nedan). Samtidigt var otåligheten stor hos specialidrottsförbunden att snarast få ta del av det nya elitbidraget. I juni 2009 beslutade Riksidrottsstyrelsen därför att bevilja en första utbetalning av landslagsstödet. Totalt fördelades 26 miljoner kronor till sammanlagt 63 förbund med landslagsverksamhet (39 förbund tilldelades 200 000 kr vardera, 23 förbund fick 600 000 kronor och SHIF/SPK fick fyra miljoner kronor). Fördelningen gjordes som en engångsföreteelse och utifrån grova kriterier. Samtidigt beslutades att resterande medel i den samlade elitsatsningen skulle fördelas under perioden 2010–2012.

I ekonomiskt avseende växte elitsatsningen snabbt i omfattning. Redan i oktober 2009 beslutade regeringen att öka elitstödet med ytterligare 78 miljoner kronor. Därmed hade regeringen öronmärkt sammanlagt 212,5 miljoner kronor till en förstärkning av svensk elitidrott under en fyraårsperiod (2009–2012). Till detta kom att Riksidrottsstyrelsen med början år 2010 även tillförde satsningen resurser motsvarande RF:s, SOK:s och SHIF/SPK:s övriga elitstöd. Därmed uppgick den samlade elitsatsningen totalt sett under åren 2010–2012 till cirka 100 miljoner kronor årligen, enligt följande:

Tabell 6. Den samlade elitsatsningen år 2009–2012, MSEK

År	Öronmärkt stöd via AB Svenska Spel	Övrigt statligt elitstöd	Summa
2009	26		26
2010	64	36	100
2011	61	39	100
2012	61	39	100
Summa	212	114	326

Källa: RF

Både när det gäller landslagsstödet och det riktade stödet har fördelningsprinciperna utvecklats över tid. De övergripande bedömningskriterierna har däremot varit desamma: idrottsliga prestationer, världskonkurrensen inom den specifika idrotten (idrottsgrenens spridning och andra länders insatser) samt kostnadsaspekter såsom den specifika idrottens särart och krav, storleken på landslagsgruppen samt mängden träning som är nödvändig för att nå världstoppen. För det riktade stödet har dessutom så kallade trösklar tillämpats, det vill säga att det krävs en viss nivå av konkurrens och kostnad för att stöd ska beviljas.

I tabell 7 nedan redovisas landslagsstödet fördelning under hela perioden 2009–2012.

Tabell 7. Landslagsstöd år 2009–2012 KSEK

Förbund	2009	2010	2011	2012	Summa
Handikappidrott	4 000	3 600	4 400	4 000	16 000
Skidor	600	2 300	3 300	2 900	9 100
Ridsport	600	1 200	1 450	1 600	4 850
Basket	600	1 000	1 500	1 600	4 700
Simning	600	1 000	1 400	1 300	4 300
Fotboll	600	900	1 300	1 400	4 200
Ishockey	600	1 200	1 250	1 000	4 050
Sportskytte	600	1 000	1 100	1 150	3 850
Volleyboll	600	1 000	1 100	1 150	3 850
Handboll	600	900	1 100	1 200	3 800
Golf	600	800	1 000	1 100	3 500
Segling	600	900	1 000	900	3 400
Cykel	200	900	1 100	1 150	3 350
Friidrott	600	700	1 050	1 000	3 350
Bilsport	600	1 000	800	900	3 300
Brottning	600	700	950	1 000	3 250
Orientering	600	700	800	1 100	3 200
Tennis	600	800	800	900	3 100
Bowling	600	800	800	800	3 000
Innebandy	600	500	900	1 000	3 000

2. EN ÖVERSIKT AV DET SVENSKA ELITIDROTTSYSTEMET

Förbund	2009	2010	2011	2012	Summa
Gymnastik	600	800	700	800	2 900
Kanot	200	900	850	950	2 900
Boxning	600	700	750	800	2 850
Bandy	600	800	600	600	2 600
Skidskytte	200	700	850	750	2 500
Budo och kampsport	600	600	600	650	2 450
Taekwondo	200	800	750	650	2 400
Motorcykel/snöskoter	600	800	500	400	2 300
Curling	200	600	700	650	2 150
Konståkning	200	800	550	550	2 100
Amerikansk fotboll	600	600	450	400	2 050
Bordtennis	200	400	600	600	1 800
Bågskytte	200	600	500	450	1 750
Fäktning	200	400	500	600	1 700
Judo	200	400	550	500	1 650
Rodd	200	400	500	550	1 650
Triathlon	200	500	500	450	1 650
Flygsport	200	500	500	400	1 600
Skridsko	200	400	450	500	1 550
Badminton	200	400	400	450	1 450
Baseboll/softboll	200	400	350	350	1 300
Bangolf	200	300	300	300	1 100
Dövidrott	200	300	300	250	1 050
Mångkamp	200	300	300	150	950
Landhockey	200	300	200	150	850
Dragkamp	200	400	100	100	800
Vattenskidor/wakeboard	200	200	200	150	750
Styrkelyft	200	200	200	100	700
Biljard	200	100	150	200	650
Boule	200	300	0	50	550

Förbund	2009	2010	2011	2012	Summa
Danssport	200	200	100	50	550
Frisbee	200	200	100	50	550
Draghund	200	100	100	100	500
Karate	0	0	250	250	500
Squash	200	200	50	50	500
Casting	200	200	0	50	450
Tyngdlyftning	200	100	50	100	450
Klättring	200	100	50	50	400
Sportdykning	200	100	50	50	400
Bob och rodel	200	0	50	50	300
Gång/vandring	200	0	50	50	300
Racerbåt	200	0	50	50	300
Rugby	200	0	50	50	300
Issegling	200	0	0	0	200
Dart	0	0	50	50	100
Summa	26 000	38 000	42 000	41 650	147 650

Källa: Specialidrottsförbunden

Tabell 7 visar att Svenska Handikappidrottsförbundet fick störst landslagsstöd, totalt 16 miljoner kronor. Därefter följde Svenska Skidförbundet med drygt nio miljoner kronor. Av resterande förbund fick 23 stycken ett landslagsstöd på mellan 2,5 och fem miljoner kronor. Arton specialidrottsförbund fick bidrag på mellan 1 miljon kronor och 2,5 miljoner kronor. Slutligen återstod sammanlagt 22 förbund med landslagsverksamhet som fick ett stöd på mindre än en miljon kronor vardera.

En jämförelse mellan landslagsstödet fördelning och förbundens könsmissiga sammansättning bland aktiva medlemmar visar att kvinnor fick 37 procent av stödet och män 63 procent.² Detta motsvarar exakt den könsmissiga fördelningen i förbundens landslagstrupper.

I tabell 8 redovisas det riktade stödets fördelning under åren 2010–2012. Även här utmärkte sig Svenska Skidförbundet och Svenska Handikappidrottsförbundet

² I beräkningen delades varje förbunds landslagsstöd upp i två delar, motsvarande deras andel kvinnor respektive män bland aktiva medlemmar.

med betydligt högre bidrag än övriga förbund (mellan 13 och 15 miljoner kronor vardera). Därefter följde tio förbund med landslagsstöd på mellan 2,5 och drygt fem miljoner kronor. Femton förbund fick mellan en och 2,5 miljoner kronor. Hela 38 förbund fick mindre än en miljon kronor. Av dem blev fyra helt utan tilldelning.

Tabell 8. Riktat stöd år 2010–2012, KSEK

Förbund	2010	2011	2012	Summa
Skidor	6 102	4 600	4 650	15 352
Handikapp	4 500	4 844	3 670	13 014
Segling	2 023	1 838	1 370	5 231
Friidrott	1 666	1 625	1 500	4 791
Ridsport	1 374	1 150	1 440	3 964
Brottning	1 159	1 375	1 280	3 814
Simning	1 105	1 400	1 160	3 665
Handboll	1 100	1 125	910	3 135
Orientering	676	1 100	1 180	2 956
Tennis	882	900	950	2 732
Skidskytte	1 443	725	460	2 628
Fotboll	700	900	910	2 510
Basket	850	900	740	2 490
Ishockey	868	675	850	2 393
Bowling	392	975	960	2 327
Golf	618	875	780	2 273
Judo	950	625	690	2 265
Budo/kampsport	241	710	950	1 901
Kanot	461	625	780	1 866
Skytte	774	485	470	1 729
Cykel	601	450	610	1 661
Boxning	569	600	490	1 659
Curling	500	562	520	1 582
Konståkning	480	400	510	1 390
Fäktning	520	500	290	1 310
Bordtennis	400	375	450	1 225
Innebandy	540	225	440	1 205
Taekwondo	200	375	420	995
Rodd	405	250	320	975

2. EN ÖVERSIKT AV DET SVENSKA ELITIDROTTSYSTEMET

Förbund	2010	2011	2012	Summa
Motorcykel/snöskoter	235	295	380	910
Bilsport	121	350	300	771
Badminton	250	150	300	700
Bandy	200	225	260	685
Gymnastik	60	150	280	490
Styrkelyft	77	150	260	487
Bågskytte	25	150	310	485
Skridsko	207	100	130	437
Triathlon	153	100	160	413
Dragkamp	73	90	180	343
Karate	250	25	50	325
Bangolf	117	75	80	272
Volleyboll	250	0	0	250
Biljard	86	60	60	206
Dövidrott	138	0	60	198
Mångkamp	50	0	140	190
Vattenskidor/wakeboard	50	25	80	155
Klättring	0	75	60	135
Flygsport	60	10	50	120
Amerikansk fotboll	100	0	0	100
Baseboll och softboll	100	0	0	100
Landhockey	100	0	0	100
Draghund	77	0	10	87
Danssport	0	25	50	75
Dart	30	0	30	60
Rugby	50	0	0	50
Boule	0	25	20	45
Racerbåt	12	0	30	42
Issegling	0	0	40	40
Frisbee	0	0	30	30
Sportdykning	0	0	30	30
Casting	0	0	10	10
Bob och rodel	0	0	0	0
Gång och vandring	0	0	0	0

Förbund	2010	2011	2012	Summa
Squash	0	0	0	0
Tyngdlyftning	0	0	0	0
Summa	34 970	33 269	33 140	101 379

Källa: Specialidrottsförbunden

En kraftsamling med trög start

Den samlade elitsatsningen har karakteriserats som en kraftsamling i svensk idrott. Epitetet ska förstås på två sätt. För det första refererar det till en reell förstärkning av det statliga stödet till svensk elitidrott och talangutveckling. För det andra refererar begreppet till en strävan av ökad samordning i elitidrottsfrågor mellan RF, SOK och SHIF/SPK. Denna samverkansprincip var en viktig utgångspunkt i utformningen av elitsatsningen – men det var samtidigt en målsättning som skulle visa sig problematisk att leva upp till. Även om samtliga parter var positiva till beslutet om en statligt finansierad kraftsamling för svensk elitidrott, uppstod genast oenighet om hur satsningen i praktiken skulle utformas och realiseras.

Till viss del handlade meningsskiljaktigheterna om elitsatsningen i sig. Som exempel ägnades mycket tid under år 2009 åt att diskutera rent organisatoriska frågor såsom bemanningen av talangsatsningens styrgrupp, valet av arbetsformer och beslutsprocesser. Det blev även problematiskt att lösa hur de nya medlen skulle fördelas mellan olika verksamheter, utifrån vilka kriterier och så vidare. Till detta kom en osäkerhet om satsningens effekter på det redan etablerade elitstödet, såsom SOK:s och SHIF/SPK:s medel till förberedelser och deltagande i olympiska och paralympiska spel. Den oenighet som präglade elitsatsningens etableringsfas kan i dessa avseenden betraktas som en sorts inkörningsproblem där organisationer med skilda erfarenheter och intressen fick svårt att enas i utformningen av ett gemensamt projekt. Men detta vore samtidigt en alltför enkel bild. Till saken hör att elitsatsningen gav nytt bränsle till ett antal redan existerande konflikthärdar mellan dessa organisationer. Dessa motsättningar kan i sin tur härledas till grundläggande skillnader i RF:s, SOK:s och SHIF/SPK:s roller och ansvarsområden i svensk idrott.

En första skillnad handlar om *representativitet*. Både RF och SOK är ytterst att betrakta som paraplyorganisationer för idrottsrörelsens många grenförbund. RF samlar 69 specialidrottsförbund och är därmed företrädare för (nästan) all svensk föreningsidrott. SOK är på motsvarande sätt en kommitté som består av

de 36 specialidrottsförbund vars idrotter finns representerade på det olympiska programmet. SHIF/SPK är ett mellanting. Organisationen är både ett traditionellt specialidrottsförbund som bedriver en egen idrottsverksamhet i sammanlagt 18 olika idrotter och huvudman för idrottare med funktionsnedsättning hos elva ytterligare specialidrottsförbund vilka deltar i Paralympics.

En andra olikhet rör organisationernas *ansvarsområden*. RF:s uppdrag är brett. Enligt stadgarna utgör förbundet ”den svenska idrottsrörelsens samlande organisation” med uppgift att ”handha för idrottsrörelsen gemensamma angelägenheter, såväl nationellt som internationellt”. I praktiken handlar det om alltifrån strategiska beslut rörande om idrottsrörelsens framtida verksamhet till bidragsfördelning, opinionsbildning, idrottsutveckling och kontakter med det omgivande samhället. Viktigt i detta sammanhang är emellertid att förbundet i alltifrån bidragsgivning till framtidsstrategier måste försöka att väga in samtliga idrotters intressen och spänningen mellan ett elitidrotts- och breddidrottsperspektiv. SOK:s situation är betydligt enklare. Kommitténs primära uppdrag är att skapa ”konkurrenskraftiga svenska OS-trupper” för att därigenom nå goda svenska resultat i olympiska spel. Det är följaktligen ett uppdrag med explicit inriktning på elitidrott – och avgränsat till ett begränsat antal idrotter och ett specifikt idrottsevenemang. SHIF/SPK, slutligen, har precis som RF ett ansvar för både elit- och breddidrottsverksamhet – men endast med avseende på idrott för personer med funktionsnedsättningar. Men i likhet med SOK är SHIF/SPK dessutom ansvarigt för svenskt deltagande i ett stort internationellt idrottsevenemang, Paralympics.

En tredje olikhet är *ideologisk* och handlar om organisationernas olika uppfattningar om de centrala stödorganisationernas roll och funktion i svensk elitidrott. För RF är utgångspunkten att varje specialidrottsförbund är ägare av sin egen idrott. Med det menas att det är specialidrottsförbunden som bedriver, organiserar och administrerar tävlingsverksamheten inom sina respektive idrotter, inklusive landslagsverksamhet och talangutveckling. RF:s uppgift i elitidrottsfrågor är följaktligen främst stödande och handlar om att fördela bidrag och erbjuda olika former av service. Förbundets egna aktiviteter på elitidrottsområdet har därför generellt sett varit förhållandevis begränsade.

För SOK är det övergripande elitidrottspolitiska målet att producera goda svenska resultat i olympiska spel. Kommittén har dessutom arbetat operativt och förbundsövergripande med elitidrott och talangutveckling inom de olympiska idrotterna sedan 1990-talet. Därtill har SOK haft egna resurser för elitstöd i form av både statsbidrag och sponsorintäkter. Slutligen är det även SOK som avgör vilka svenska elitidrottare som ska representera Sverige i olympiska spel. För olympis-

ka idrotter är SOK därför en viktig maktfaktor i allt från kompetens i elitidrottsfrågor till ekonomiskt stöd och uttagning av OS-trupper. Denna centrala position har kommittén aldrig tvekat att utnyttja för att skapa så goda OS-resultat som möjligt. Som exempel har krav på motprestationer och dialog knutits till talang- och elitstödet till de olympiska förbunden. Därtill har bidraget till elitaktiva varit förhållandevis selektivt och behovsprövat med ambitionen att kunna ge ”åtminstone några” chansen att kompromisslöst satsa på sin idrott, snarare än att fördela elitstödet över större grupper av aktiva.

Även i det avseendet kan SHIF/SPK karakteriseras som ett mellanting. Organisationen har nämligen både en bredare servicefunktion till sina idrotter, motsvarande den som RF har, och den mer avgränsade uppgiften att ansvara för svenskt deltagande i Paralympics. I idrott för personer med funktionsnedsättning finns därför det elitidrottsliga spänningsförhållande som kännetecknar RF och SOK inbyggt i en och samma organisation.

Relationen mellan RF och SOK har varit föremål för närmast kontinuerlig debatt sedan 1980-talet. En rad utredningar har på RF:s initiativ analyserat parternas struktur, roller och arbetsformer. Förslag till samgående har även väckts vid ett flertal tillfällen, men alltid avvisats av SOK och vanligtvis utmynnat i olika former av samarbetsavtal. I viss utsträckning har även regeringens politik bidragit till konflikten. Beslutet år 1998 att tillföra SOK ett särskilt anslag för talangidrottsutveckling möttes nämligen starkt motstånd från RF, dels med hänvisning till att det ansågs bryta med det egna förbundets myndighetsroll att fördela statens idrottsstöd, dels eftersom det uppfattades som en orättvisa att ha ett statligt talangstöd som inte kom alla specialidrottsförbund till del.

Det ska tilläggas att regeringen varit väl medveten om stödorganisationernas samarbetsvårigheter. Syftet med beslutet om öronmärkta medel till en elitsatsning var därför inte enbart att uppmuntra till framtida framgångar för svensk elitidrott. Med formuleringen att satsningen skulle vara ”samlad” gjorde regeringen även en tydlig markering av behovet av förbättrat samarbete mellan idrottens olika stödorganisationer. Samma förhoppningar förtydligades även i 2009 års idrottsproposition (prop. 2008/09:126, s. 26):

...den verksamhet som för närvarande sker med stöd av statliga bidrag till elitidrott [...] måste samordnas bättre för att elitsatsningen ska ge full effekt. [...] Regeringen kommer att noga följa utvecklingen och framgent överväga behovet av eventuella förändringar i den nuvarande bidragsstrukturen.

Ny organisationsstruktur sedan 2011

På RF-stämman i maj 2011 konstaterades att den samlade elitsatsningens första två år präglats av både meningsmotsättningar och samarbetssvårigheter mellan de tre stödorganisationerna. I en särskild rapport påpekades bland annat att elitsatsningens styrgrupp tvingats ägna alltför mycket tid åt formalia, konflikthantering och diskussioner vilka ”tenderat att övergå i förhandling” på bekostnad av projektplanering med tydliga mål och riktlinjer. Vidare beklagades tungrodda arbetsformer, bristande transparens i organisationernas bidragshantering samt ”grundläggande värderingsskillnader mellan parterna kring vilken syn man har på specialidrottsförbundens egna elitsatsningar och behov av stöd”. Mot den bakgrunden beslutade RF-stämman att i grunden förändra elitsatsningens arbetsformer.

Utgångspunkten för den nya organisationsstrukturen var att RF, SOK och SHIF/SPK alltjämt skulle samverka i elitidrottsfrågor och dra nytta av varandras kompetens. Samtliga parter skulle dessutom finnas representerade i den framtida elitsatsningen. Men därutöver innebar nyordningen att mycket av bestämmanderätten och ledningen av satsningen koncentrerades till RF. Först och främst gavs Riksidrottsstyrelsen (RS) en starkare roll genom att ensamt fatta beslut om bidrag och kriterier för bidragsfördelning. Parallellt avskaffades det tidigare systemet med partssammansatta organ (styrgrupp och operativ grupp) till förmån en så kallad *elitkommitté*, bestående av framträdande personer inom svensk elitidrott och med syfte att vara ett beredande/stödjande organ för RS i elitidrottsfrågor. Slutligen skulle RF:s kansli förstärkas på elitidrottsområdet genom tillkomsten av en särskild *elitidrottsavdelning* under ledning av en *elitidrottschef*. Denna avdelning skulle både utveckla egen kompetens inom områden som fysiologi, medicin, psykologi och nutrition samt etablera ett samarbete med motsvarande operativa enheterna hos SOK och SHIF/SPK.

Som utgångspunkt för den delvis omarbetade elitsatsningen framhölls visionen att Sverige år 2015 ska ha ett av världens bästa elitidrottsprogram under devisen ”Succé Sverige – för nationell stolthet och internationell respekt”. Vidare tillades att verksamheten ska utgå från en värdegrund baserad på demokrati och delaktighet, glädje, rent spel och allas rätt att vara med.

Förändringen av elitsatsningens organisation måste tolkas som att RF har flyttat fram sina positioner i kampen om den svenska elitidrottens ledning, framförallt genom att idag bereda och fördela hela statens stöd till elitidrott och talangutveckling. Men SOK har inte blivit lottlös. I den nya organisationsstrukturen har

kommittén ett fortsatt stort inflytande över elit- och talangutvecklingen av olympiska idrotter. Till detta kommer att olympiska idrotter har en gynnad ställning i bidragsfördelningen – framför allt genom att man inkluderat kriterier såsom internationell konkurrens och kostnader, det vill säga tagit hänsyn till att elitsatsningar inom olympiska idrotter ofta är dyrare än andra idrotter på grund den hårda konkurrensen.

Arbetet att reformera den samlade elitsatsningen inleddes hösten 2011. I oktober tillträdde Peter Mattsson den nyinrättade tjänsten som RF:s elitidrottschef. Parallellt inrättades den nya Elitkommittén under ledning av RS-ledamoten Anders Rydberg.

Den samlade elitsatsningens effekter och verkan

Den samlade elitsatsningen har endast pågått sedan år 2009. Det riktade stödet började dessutom inte att utdelas förrän år 2010. Det är därför svårt att i dagsläget bedöma satsningens långsiktiga effekter för svensk elitidrott. Än svårare är det att uttala sig om följderna av 2011 års förändrade organisation. Med dessa reservationer kan emellertid tre kommentarer göras om den samlade elitsatsningens effekt och verkan.

För det första råder det ingen tvekan om att elitsatsningen har inneburit ett betydande resurstillskott till svensk elitidrott på internationell nivå. Ett helt ny landslagsstöd till specialidrottsförbunden är inrättat. Därtill finns idag ett riktat elitstöd som inkluderar samtliga specialidrottsförbund i RF och inte längre enbart omfattar olympiska idrotter. Det kan givetvis råda delade meningar i svensk idrott om satsningens omfattning och inriktning. Säkerligen finns det många landslagstrupper och förbund som önskar att medlen varit större eller att de hade fördelats på annat sätt. Men det förtar inte det faktum att det nya elitbidraget gett många specialidrottsförbund reellt ökade möjligheter att utveckla och förstärka sin landslagsverksamhet.

En andra effekt handlar om synliggörande och kunskap om elitidrottens utformning och existensvillkor. Med en särskild elitsatsning bekräftade regeringen att elitidrott utgör ett viktigt inslag i svensk idrott som en verksamhet med ett egenvärde och därtill försedd med öronmärkta bidrag. Redan beviljandet av den samlade elitsatsningen hade därmed ett idrottspolitiskt symbolvärde vars betydelse inte får underskattas. Till detta kommer att satsningen medfört helt nya rutiner inom RF för att följa upp och kartlägga specialidrottsförbundens elitverksamhet

och landslagsaktiviteter. Därmed har satsningen även medfört ny kunskap om svensk elitidrotts förutsättningar och existensvillkor.

Men kanske viktigast av allt är att elitsatsningen resulterat i en förbättrad samordning av det samlade stödet till svensk elitidrott. På detta område var regeringens beslut entydigt: i beviljandet av en gemensam elitsatsning låg en förväntan om att senare års motsättningar mellan framför allt RF och SOK skulle biläggas samt att stödorganisationernas parallella system för talang- och elitstöd skulle koordineras och effektiviseras. Därmed kan satsningen ses som en viktig vändpunkt i svensk idrottspolitik där RF och SOK tvingades till förhandlingsbordet efter årtal av motsättningar och låsta positioner. Här ska visserligen understrykas att den ökade samordningen – och samarbetet – inte skett konfliktfritt. Arbetet med att genomföra elitsatsningen har tidvis präglats av motsättningar och intressekonflikter. Detta har i sin tur lett till försenade bidragsutbetalningar till specialidrottsförbunden och svårigheter att enas kring principer och bidragskriterier. Att konfliktnivån minskat under år 2011 är visserligen positivt, men inte nödvändigtvis ett uttryck för att parterna utvecklat samsyn i frågor om svensk elitidrotts- och talangutveckling.

Det ska avslutningsvis tilläggas att regeringens särskilda elitsatsning avsåg perioden år 2009–2012. Därmed återstår att se huruvida satsningen kommer att fortsätta efter år 2012 – samt i vilka former och i vilken omfattning.

Svenska idrottsprestationer på internationell nivå

Erhållna medaljer i VM eller motsvarande

I detta avsnitt redovisas svenska idrottsprestationer i internationella mästerskap under senare år. Redogörelsen görs med förbehållet att det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer (jfr kapitel 1) som mellan idrotter.

När det gäller årsvisa redogörelser tillkommer problemet att långt ifrån alla idrotter arrangerar årliga världsmästerskap eller motsvarande. En uppräknig av de medaljer eller prestationer som uppnåtts under ett år kan därmed ge en missvisande bild av ett lands reella idrottskapacitet eftersom det finns landslagstrupper som inte tävlat och därmed haft chans att utmärka sig. I tabell 9 nedan redovisas därför två olika mått. Först redovisas svenska landslagstruppers samlade medaljskörd i VM eller motsvarande under perioden år 2006–2009. Måttet är utformat så att alla landslagstrupper därmed har fått en möjlighet att redovisa resultatet från sitt senaste stora mästerskap. Därefter redovisas antalet svenska medaljer

under år 2010. I det senare måttet ingår endast resultatet från 167 av 244 svenska landslagstrupper. Av det följer att 77 landslag, motsvarande ungefär en tredjedel av samtliga landslagstrupper, inte deltog i något världsmästerskap under det året.

Tabell 9. Svenska medaljer i VM eller motsvarande år 2006–2009 samt 2010

	År 2006–2009	År 2010
Guld	80	71
Silver	79	58
Brons	77	74
Summa	236	203

Källa: Specialidrottsförbunden

De förbund som tog flest medaljer under år 2010 redovisas i tabell 10. Uppgifterna vittnar om att det finns många idrotter där Sverige tar medalj i högsta internationella konkurrens. Resultaten är däremot inte jämnt fördelade. Av sammanlagt 232 landslag som deltog i VM eller motsvarande under perioden år 2006–2009 blev 149 trupper (64 procent) utan medalj. Flest medaljer under samma period tog för övrigt landslagstrupperna i carambole (11 st), sportskytte (10 st) och orienteringsskytte (10 st).

Tabell 10. Förbund med många medaljer i VM eller motsvarande år 2010

Förbund	Medaljer
Racerbåtförbundet	20
Handikappidrottsförbundet	19
Skidförbundet	15
Mångkampsförbundet	13
Budoförbundet	11
Bågskytteförbundet	10
Brottningsförbundet	9
Dövidrottsförbundet	9
Seglarförbundet	9
Orienteringsförbundet	8
Taekwondoförbundet	8

Källa: Specialidrottsförbunden

Flest medaljer under år 2010 tog Svenska Racerbåtsförbundet: sammanlagt tolv guld, fyra silver och fyra brons i grenar som jet ski, offshore, rundbana och thundercat. Därefter följde Svenska Handikappidrottsförbundet med goda resultat för trupperna i simning och sportskytte.

Ett gemensamt kännetecken för förbunden i tabell 10 är att de har många separata landslagstrupper – och därmed även många mästerskap att delta i. Som exempel organiserar Svenska Handikappidrottsförbundet hela 17 egna landslagstrupper, medan Svenska Skidförbundet har tolv separata landslag.

I tabell 11 redovisas de landslagstrupper som tog flest medaljer år 2010.

Tabell 11. Landslag som tog många medaljer år 2010

Förbund	Landslag		Medaljer
Mångkampsförbundet	Orienteringsskytte	Dam & Herr	13
Handikappidrottsförbundet	Simning	Dam & Herr	10
Budoförbundet	Submission Wrestling	Dam & Herr	8
Dövidrottsförbundet	Bowling	Dam & Herr	8
Taekwondoförbundet	ITF	Dam & Herr	8
Brottningsförbundet	Damer	Dam	7
Handikappidrottsförbundet	Sportskytte	Dam & Herr	7
Skidförbundet	Längd	Dam & Herr	7
Seglarförbundet	Icke olympiska	Dam & Herr	6
Skidförbundet	Skidorientering	Dam & Herr	6
Styrkelyftförbundet	Bänkprens	Dam & Herr	6

Källa: Specialidrottsförbunden

Tabell 11 visar att landslaget i orienteringsskytte tog 13 medaljer, varav fem guld, fyra silver och fyra brons. Därefter följde ytterligare tio landslag, vilka alla tog fler än fem medaljer i VM eller motsvarande.

Resultat i olympiska spel och Paralympics

Tabell 12 och 2.13 redovisas svenska resultat upp till 8:e placering i olympiska spel under perioden 1998–2010.

Tabell 12. Sveriges resultat vid sommar-OS 2000–2008

Olympiska spel	Svenska deltagare	Placering							
		1:a	2:a	3:e	4:e	5:e	6:e	7:e	8:e
2000 Sydney	158	4	5	3	5	2	6	4	3
2004 Aten	115	4	1	2	8	5	2	1	4
2008 Peking	123	0	4	1	5	5	4	3	9

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Tabell 13. Sveriges resultat vid vinter-OS 1998–2010

Olympiska spel	Svenska deltagare	Placering							
		1:a	2:a	3:e	4:e	5:e	6:e	7:e	8:e
1998 Nagano	99	0	2	1	2	1	4	3	2
2002 Salt Lake City	102	0	2	4	4	2	2	2	2
2006 Turin	105	7	2	5	4	3	4	0	5
2010 Vancouver	105	5	2	4	8	3	2	3	3

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Tabellerna indikerar att många svenska elitidrottare och lag konkurrerar om medaljer i olympiska sammanhang. En jämförelse mellan de svenska OS-truppers storlek och antalet placeringar upp till 8:e plats visar dessutom en positiv utvecklingskurva. I både sommar- och vinterspelen har andelen prestationer (mätt i placeringar 1–8) ökat i relation till svenska deltagare. I sommar-OS minskade den svenska truppen från 158 deltagare i Sydney år 2000 till 123 i Peking år 2010. Antalet placeringar 1–8 förblev däremot i det närmaste konstant (en minskning från 32 till 31 placeringar). I vinterspelen fördubblades antalet placeringar bland de åtta främsta från 15 stycken vid OS i Nagano år 1998 till 30 placeringar i Vancouver år 2010 – samtidigt som antalet svenska deltagare inte ökade mer än från 99 till 105 personer.

I tabell 14 redovisas antal svenska deltagare samt resultat vid Paralympiska sommar- respektive vinterspel under perioden 1998–2010. Av tabellen framgår att Sverige både haft större trupper och erövrat fler medaljer i sommarspelen än i vinterspelen. Samtidigt ska det tilläggas att antalet idrottsgrenar är betydligt fler på det paralympiska sommarprogrammet än på vinterspelen (20 mot 5).

Tabell 14. Svenska resultat i Paralympics 2000–2008

Paralympiska sommarspel	Svenska deltagare	Placering		
		1:a	2:a	3:a
2000 Sydney	42	5	6	10
2004 Aten	41	8	7	6
2008 Peking	63	5	3	4
Paralympiska vinterspel				
1998 Nagano	22		1	5
2002 Salt Lake City	19		6	3
2006 Turin	17			1
2010 Vancouver	24			2

Källa: Svenska Handikappidrottsförbundet och Sveriges Paralympiska Kommité

Avslutande kommentarer

I forskningen om utvecklingstendenser inom internationell elitidrott används begreppet ”global kapprustning” för att fånga den ökade konkurrens som uppstått i takt med att allt fler länder satsat allt större resurser i syfte att tillförsäkra sig medaljer och framträdande positioner i internationella tävlingssammanhang. Även om det givetvis finns nationsspecifika variationer i dessa elitidrottssystem, går det samtidigt att urskilja vissa gemensamma utvecklingslinjer och likriktningstendenser. En sådan tendens är att elitidrottsverksamheten tenderar att centraliseras till ett begränsat antal stora och nationella institut för talang- och elitidrottsutveckling. Som välkända exempel kan nämnas *The Australian Institute of Sport*, beläget i Canberra, Australien och det norska Toppidrettscentret (”toppidrottsundret”) i Sognsvann utanför Oslo. En andra generell tendens handlar om ett ökat statligt engagemang i elitidrottsfrågor. Det ökade engagemanget har främst visat sig genom kraftigt höjda bidrag till elitidrottsliga aktiviteter. Men det har ofta även

inneburit ett ökat statligt inflytande i frågor om elitidrottens utveckling. Som närliggande exempel kan nämnas att dansk elitidrott har lagstöd sedan år 1984 och leds av en statligt kontrollerad stiftelse, Team Denmark (en utförligare diskussion om utvecklingstendenser i den internationella elitidrotten ges i kapitel 3).

Dessa internationella utvecklingstendenser kan emellertid knappast anses gälla i Sverige. Som den här redogörelsen visat, skiljer sig den svenska elitidrottsmodellen på ett antal avgörande punkter från många jämförbara länder.

Ett första särskiljande drag handlar om att svensk elitidrott är påfallande decentraliserad, såtillvida att den aktiva elitidrotts- och talangutveckling i Sverige framför allt sker på lokal föreningsnivå snarare än i ett antal nationella elitidrottscentra. Därtill tillämpas principen att varje specialidrottsförbund ansvarar för sin egen idrott, vilket även inbegriper ett ansvar för den egna elitidrotten genom landslagsverksamhet, talangutveckling och utbildningsinsatser.

Ett andra utmärkande drag för svenska förhållanden är att den idrottsideologiska diskussionen om elitidrottens roll och existensberättigande vanligtvis förs inom ramen för ett överordnat breddidrotts- och folkrörelseperspektiv. I många länder är det närmast självklart att tävlingsidrott i första hand handlar om medaljer och goda elitidrottsresultat. I Sverige har däremot debatten om idrottens samhällsnytta alltid främst handlat om breddrelaterade mål såsom folkhälsa, fysisk rekreation och ungdomsfostran. Detta har även påverkat den svenska synen på elitidrott. Det är närmast symptomatiskt att de mest känsloladdade idrottsdebatterna i Sverige handlar om riskerna med elitsatsningar och selektion inom barn- och ungdomsidrotten snarare än om metoder för att öka antalet svenska medaljer i internationella tävlingssammanhang. Ett viktigt kännetecken för det svenska elitidrottssystemet är följaktligen den ideologiska ståndpunkten att medaljer visserligen är viktiga – men att vägen till framgångar inte får kantas av utslagning eller att elitsatsningarna sker på bekostnad av de ungas övriga livssituationer (såsom tillgång till familj och sociala relationer samt möjlighet till utbildning). Eller som RF våren 2012 preciserade sin vision om den goda elitidrotten i en inbjudan till konferensen *Vinnare i det långa loppet*:

Vi tror att det är viktigt att både MÅ och NÅ toppen!... För oss har man lyckats när man når sina mål och mår bra under tiden. När man insett att själva processen mot målet är minst lika viktigt som resultatet.

Ett tredje framträdande drag i det svenska elitidrottssystemet handlar om idrottens koppling till den offentliga välfärdspolitiken. Här är poängen att den frivilligt

organiserade idrotten i Sverige sedan länge utgjort en integrerad del av svensk välfärdspolitik – något som även manifesterats genom ett med tiden synnerligen omfattande offentligt stöd. Motiven bakom den statliga idrottspolitiken har emellertid nästan uteslutande handlat om att främja idrottsrörelsens karaktär av bred och demokratiskt uppbyggd folkrörelse med fysisk aktivitet och ungdomsvård som främsta signum. Därmed har det statliga stödet i huvudsak inriktats på barn- och ungdomsidrott samt organisationsstöd till idrottsrörelsens nationella förbund. Först på senare tid har stödet kompletterats med riktade satsningar på elitidrott.

För anhängare av en framgångsrik svensk elitidrott kan beskrivningen ovan framstå som dystert. Är inte budskapet att den svenska elitidrottsmodellen är fragmentarisk och outvecklad? Har inte den svenska breddidrotts- och folkrörelsetraditionen varit alltför förhärskande och därmed begränsat vår potential på elitidrottens område? Svaret är troligtvis både ja och nej. Å ena sidan finns det rimligtvis fog för påståendet att breddidrottens starka dominans i svensk välfärdspolitik under 1900-talet länge begränsade förutsättningarna för mer offensiva statliga satsningar på elitidrott och talangutveckling. Å andra sidan kan det hävdas att det även finns inslag i vår svenska breddidrotts- och folkrörelsetradition som inneburit konkurrensfördelar på elitidrottens område. Kanske viktigast av allt är att den svenska föreningsmodellens öppenhet och effektiva organisationsförmåga tillsammans med ett betydande offentligt stöd (både i form av kontantbidrag och genom anläggningssubventioner). Detta har tillsammans skapat ett positivt idrottsligt klimat i Sverige där unga fått möjlighet att pröva på olika idrotter och därmed även att upptäcka sina talanger. I det avseendet skiljer sig Sverige rimligtvis från många jämförbara länder, där faktorer som kön, socioekonomi och härkomst alltså påverkar urvalet av unga som över huvud taget tar sig till idrottsplanen.

Mot denna bakgrund framstår det således som lite missvisande att karakterisera det svenska elitidrottssystemet som outvecklat. Mer rimligt är i stället påståendet att det systemet har sin främsta styrka i de inledande faserna av en elitidrottsprocess men att den breddidrottsliga och välfärdspolitiska hegemoniska diskursen därefter har begränsat förutsättningarna till lika stora insatser i processens sista led, det vill säga i att skapandet av förutsättningar för de bästa talangerna att helhjärtat kunna fullfölja sina elitidrottsliga ambitioner på högsta internationella nivå. Här indikerar åtminstone redogörelsen av förbundens landslagsutgifter att förutsättningarna är minst sagt varierade. I ett fåtal populära och kommersiellt gångbara idrotter finns möjligheter till sponsorer, reklamavtal och stipendier. Men för många andra återstår att finansiera sina elitsatsningar via deltidsarbeten, studier eller genom ekonomiskt stöd från familj och anhöriga (jfr Lindfeldt 2007).

För dem är och förblir idrotten en ideell fritidsverksamhet, oavsett nivåerna på deras prestationer.

I dagsläget går det att skönja tecken på att den svenska elitidrottsmodellen står inför en brytningstid. Inom idrottsrörelsen pågår ett intensivt arbete med att samordna det centrala elitidrottsstödet. Parallellt har regeringen gett elitidrotten ett viktigt erkännande via öronmärkta satsningar och genom att införa ett elitidrottsmål i den förordning som reglerar statens idrottsstöd. Dessa processer indikerar att den svenska elitidrottsmodellen är stadd i förändring. Men det mest förvånande är kanske inte att svensk idrott successivt börjat anpassa sig till de trender som kännetecknar den internationella elitidrottsliga kapprustningen. Mer anmärkningsvärt är att processen inte påbörjades långt tidigare.